

МЕЂУНАРОДНИ БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

IFLA / UNESCO

Приређивачи / редактори
превода

Весна Ињац
Драгана Милуновић

Библиотекарско друштво
Србије

Београд, 2014

МЕЂУНАРОДНИ БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

IFLA / UNESCO

Приређивачи и редактори превода
Весна Ињац и Драгана Милуновић

Уредник
Весна Црногорац

Бiblioteкарско друштво Србије
Београд, 2014

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ.....	3
1. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ (1994) - IFLA/UNESCO PUBLIC LIBRARY MANIFESTO.....	5
2. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ (1999) - IFLA/UNESCO SCHOOL LIBRARY MANIFESTO.....	9
3. IFLA ГЛАЗГОВСКА ДЕКЛАРАЦИЈА О БИБЛИОТЕКАМА, ИНФОРМАЦИОНИМ СЕРВИСИМА И ИНТЕЛЕКТУАЛНОЈ СЛОБОДИ (2002) - THE IFLA GLASGOW DECLARATION ON LIBRARIES, INFORMATION SERVICES AND INTELLECTUAL FREEDOM.....	13
4. IFLA ИНТЕРНЕТ МАНИФЕСТ (2002) - THE IFLA INTERNET MANIFESTO.....	15
5. АЛЕКСАНДРИЈСКИ МАНИФЕСТ: БИБЛИОТЕКЕ - ИНФОРМАЦИОНО ДРУШТВО НА ДЕЛУ (2005) - ALEXANDRIA MANIFESTO ON LIBRARIES, THE INFORMATION SOCIETY IN ACTION.....	18.
6. АЛЕКСАНДРИЈСКИ МАНИФЕСТ О ИНФОРМАЦИОНОЈ ПИСМЕНОСТИ И ДОЖИВОТНОМ УЧЕЊУ (2005) - THE ALEXANDRIA PROCLAMATION ON INFORMATION LITERACY AND LIFELONG LEARNING.....	20
7. IFLA/ UNESCO МАНИФЕСТ ЗА МУЛТИКУЛТУРАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ (2008) - IFLA/UNESCO MULTICULTURAL MANIFESTO.....	22
8. IFLA МАНИФЕСТ - ТРАНСПАРЕНТНОСТ, КВАЛИТЕТНО УПРАВЉАЊЕ И СЛОБОДА ОД КОРУПЦИЈЕ (2008) - IFLA MANIFESTO ON TRANSPARENCY, GOOD GOVERNANCE AND FREEDOM OF CORRUPTION.....	26
9. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА ДИГИТАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ (2010) - IFLA/UNESCO MANIFESTO FOR DIGITAL LIBRARIES.....	29
10. IFLA МАНИФЕСТ ЗА БИБЛИОТЕЧКУ СТАТИСТИКУ (2010)- IFLA LIBRARY STATISTICS MANIFESTO	33
11. IFLA МАНИФЕСТ ЗА БИБЛИОТЕКЕ КОЈЕ ПРУЖАЈУ УСЛУГЕ ОСОБАМА СА ТЕШКОЋАМА У ЧИТАЊУ (2012) - IFLA MANIFESTO FOR LIBRARIES SERVING PERSONS WITH A PRINT DISABILITY.....	37
12. IFLA ИЗЈАВА О БИБЛИОТЕКАМА И ИНТЕЛЕКТУАЛНОЈ СЛОБОДИ (1999) - IFLA STATEMENT ON LIBRARIES AND INTELLECTUAL FREEDOM.....	40
13. ЕТИЧКИ КОДЕКС ЗА БИБЛИОТЕКАРЕ И ИНФОРМАЦИОНЕ СТРУЧЊАКЕ (2012) - PROFESSIONAL CODE OF ETHICS FOR LIBRARIANS.....	42
14. IFLA ИЗЈАВА О БИБЛИОТЕКАМА И РАЗВОЈУ (2013) - IFLA STATEMENT ON LIBRARIES AND DEVELOPMENT.....	48
15. IFLA - ЛИОНСКА ДЕКЛАРАЦИЈА О ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА И РАЗВОЈУ (2014) - IFLA - LYON DECLARATION ON ACCESS TO INFORMATION AND DEVELOPMENT.....	51

УВОДНА РЕЧ

IFLA (International Federation of Library Associations) - Међународна федерација библиотечких удружења и институција је најзначајније светско библиотечко удружење, водеће међународно тело које заступа интересе библиотечко-информационе професије. Историја IFLA-е почиње 1927, када је на основу резолуције 15 земаља окупљених на 50. годишњој конференцији Британског библиотекарског друштва, основан Међународни комитет за библиотекарство и библиографију. До оснивања IFLA-е је дошло тек после Првог светског рата, на конгресу у Единбургу 30. септембра 1927. године, а назив "IFLA" усвојен је 1929. у Риму. До 1939. године у IFLA-у се учланило 41 удружење, а након Другог Светског рата IFLA је била међу првим међународним невладиним организацијама које су наставиле свој рад. Чланство IFLA-е броји данас преко 1.500 чланова из више од 150 земаља света. Њени су чланови библиотекарска друштва и сродна удружења, библиотеке и сличне институције и појединци. Седиште IFLA-е је у Хагу, у Краљевској библиотеци, националној библиотеци Холандије, где је ова организација регистрована 1971. године. IFLA једном годишње организује генералну конференцију. На Конференцији у Берлину, 2003. године, одлучено је да годишња конференција добије ново име – Светски библиотечки и информациони конгрес (World Library and Information Congress - WLIC). На годишњим конгресима IFLA-е учествује око 4.000 стручњака из око 150 земаља света. Конгреси IFLA-е се сваке године одржавају у другој држави, често и на другом континенту. Последњи, 80. Конгрес IFLA-е одржан је у августу 2014. године у Лиону у Француској.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) - Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу је специјална организација Уједињених нација основана 1946. године. Основни циљ организације је да допринесе миру и сигурности путем подржавања сарадње међу нацијама кроз образовање, науку и културу као метод унапређивања универзалног поштовања правде, закона, људских права и основних људских слобода. Унеско има 193 земље чланице а главно седиште организације је у Паризу са преко 50 канцеларија широм света. Унеско реализује своје активности у пет главних програма: образовању, природним наукама, социологији, култури и комуникацијама. Унеско такође спонзорише пројекте за писменост, развој технике и педагогије, међународне науке, пројекте регионалне културне историје, пројекте промовисања културне разноликости, програм управљања друштвеним променама, програм посвећен резерватима биосфере и програме који подржавају међународне договоре о чувању светске културне и природне баштине.

IFLA и UNESCO заједнички су посвећени и развоју библиотека и библиотекарства у свету, те неретко заједнички доносе различите документе од стратешког значаја. И сама IFLA на својим годишњим конгресима, током заседања генералне скупштине или на састанцима разних секција, комисија, специјалних интересних група, доноси различите документе значајне за стратешки развој библиотека у свету, као што су разни манифести, стандарди, изјаве, декларације, смернице.

Бројна удружења и институције из Србије сарађују са IFLA-ом већ деценијама: Библиотекарско друштво Србије (од 1950. године), Народна библиотека Србије (од 1976. када IFLA мења назив и

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

почиње поред удружења за чланице да прима и институције), Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ из Београда, Заједница библиотека универзитета у Србији, Библиотека града Београда, Заједница матичних библиотека Србије итд. Библиотечко-информациони стручњаци из Србије учествују на конгресима IFLA-е, у границама финансијских могућности, редовно и активно прате све активности IFLA-е, објављују преводе стандарда, манифеста, изјава, декларација и других стратешких докумената, било као засебне књиге или у стручним и научним часописима.

Идеја приређивача ове е-књиге била је да се по први пут на једном месту прикупе и објаве преводи на српски најзначајнијих стратешких докумената IFLA-е и UNESCO-а, пре свега манифести, објављени у последње две деценије по различитим стручним часописима или на веб сајтовима удружења и установа у Србији.

У избор је укључено укупно десет манифеста (од којих су четири заједнички документи IFLA-е и UNESCO-а): IFLA/UNESCO Манифест за јавне библиотеке (1994), IFLA/UNESCO Манифест за школске библиотеке (1999), IFLA Интернет манифест (2002), Александријски манифест: библиотеке - информационо друштво на делу (2005), Александријски манифест о информационој писмености и доживотном учењу (2005), IFLA/UNESCO Манифест за мултикултуралне библиотеке (2008), IFLA Манифест – транспарентност, квалитетно управљање и слобода од корупције (2008), IFLA/UNESCO Манифест за дигиталне библиотеке (2010), IFLA Манифест за библиотечку статистику (2010), IFLA Манифест за библиотеке које пружају услуге особама са тешкоћама у читању (2012). Поред тога, приређивачи су одлучили да због свог стратешког значаја у ову е-књигу уврсте и две изјаве (IFLA Изјава о библиотекама и интелектуалној слободи - 1999, IFLA Изјава о библиотекама и развоју - 2013), две декларације (Глазговска Декларација о библиотекама, информационим сервисима и интелектуалној слободи – 2002, IFLA - Лионска декларација о приступу информацијама и развоју - 2014), као и IFLA-ин Етички кодекс за библиотекарe и информационе стручњаке из 2012. године.

Приређивачи су пронашли преводе са енглеског на српски свих уврштених докумената, објављених ранијих година по различитим стручним часописима или веб сајтовима у Србији, уједначили су преводе и терминологију и редиговали их. Уз сваки документ у е-књизи дати су и линкови ка оригиналима манифеста, изјава и декларација, као и извори из којих су преузети преводи.

Иницијативу приређивача да се оваква публикација појави подржале су две комисије Библиотекарског друштва Србије: Комисија за слободан приступ информацијама и интелектуалне слободе и Комисија за стално стручно усавршавање библиотекара. Предлог двеју комисија о објави електронске публикације усвојио је Управни одбор БДС у августу 2014.

Приређивачи се надају да ће ова е-књига бити изузетно корисна свим библиотечко-информационим стручњацима у Србији јер ће од сада на једном месту моћи да пронађу најзначајније стратешке документе које су објавили IFLA, или заједнички IFLA и UNESCO.

Приређивачи и редактори превода Весна Ињац и Драгана Милуновић

1. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ(1994)¹

КАПИЈА ЗНАЊА

Слобода, благостање и напредак друштва и појединаца основне су људске вредности. Оне се могу досегнути само ако су грађани добро информисани и способни да остварују своја демократска права и ако играју активну улогу у друштву. Конструктивно учешће у демократији и њен развој зависе од задовољавајућег образовања, као и од постојања слободног и неограниченог приступа знању, замислима, култури и информацијама.

Јавна библиотека, као локална капија знања, пружа основне услове за учење током читавог живота, самостално доношење одлука и културни напредак појединаца и друштвених група.

Овај Манифест проглашава да организација UNESCO верује да су јавне библиотеке животна снага образовања, културе и информисања, и неопходни чиниоци друштвеног живота који негују мир и духовно благостање, делујући на умове мушкараца и жена.

Због тога, UNESCO позива државне и локалне владе да подрже јавне библиотеке и да се активно заузму за њихов развој.

¹ **Наслов оригинала:** IFLA/UNESCO Public Library Manifesto (1994) - <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод у: IFLA/UNESCO smernice za razvoj javnih biblioteka / u ime Sekcije javnih biblioteka pripremila Radna grupa kojom je predsedavao Filip Džil ; [prevodilac Gordana Ljubanović]. - Beograd : Narodna biblioteka Srbije : Biblioteka grada Beograda, 2005. - 99 str. - (Edicija Savremena biblioteka / [Narodna biblioteka Srbije] ; knj. 7). - str. 67-70.

ЈАВНА БИБЛИОТЕКА

Јавна библиотека је локални центар информација који омогућава да све врсте знања и информација буду одмах на располагању корисницима.

Услуге јавне библиотеке почивају на начелу равноправног приступа за све, без обзира на старосно доба, расу, пол, веру, националност, језик, или друштвени положај. За оне кориснике који из било ког разлога не могу да користе редовне услуге и грађу обавезно треба обезбедити посебне услуге и грађу, на пример за припаднике језичких мањина, особе с инвалидитетом, или људе који су у затвору или болници.

Обавезно је да све старосне групе могу да нађу грађу и информације који одговарају њиховим потребама. Колекције и услуге обавезно треба да обухвате све врсте одговарајућих медија и модерних технологија, као и традиционалну грађу. Од темељног значаја је да буду веома доброг квалитета и да одговарају локалним потребама. Сви извори обавезно треба да одражавају савремена кретања и еволуцију друштва, као и сећања на прошле људске подухвате и напоре духа.

Колекције и услуге не смеју да подлежу било ком облику идеолошке, политичке или верске цензуре, као ни комерцијалним притисцима.

ЗАДАЦИ ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Језгро услуга јавне библиотеке треба да чине следећи најважнији задаци који се односе на информације, описмењавање, образовање и културу:

1. стварање и неговање читалачких навика код деце од раног узраста;
2. подршка индивидуалном образовању и самообразовању, као и формалном образовању на свим нивоима;
3. пружање могућности за лични креативни развој;
4. подстицање маште и креативности код деце и младих;
5. повећање свести о културном наслеђу, разумевања уметности, научних достигнућа и открића;
6. омогућавање приступа културном изражавању које се остварује кроз све сценске уметности;
7. унапређивање дијалога међу културама и неговање културне разноликости;
8. подршка усменој традицији;
9. обезбеђивње приступа информацијама о друштвеној заједници за све грађане;

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

10. пружање одговарајућих информационих услуга локалним предузећима, удружењима и групама људи сличних интересовања;
11. допринос унапређењу вештина информатичке и компјутерске писмености;
12. подршка и учествовање у књижевним активностима и програмима намењеним свим старосним групама, и покретање таквих активности, ако је неопходно.

ФИНАНСИРАЊЕ, ПРАВНИ ПРОПИСИ И МРЕЖЕ

У начелу, услуге јавне библиотеке су бесплатне. За јавну библиотеку су одговорни локални и државни органи управе. Њен рад обавезно треба да се одвија на основу посебних правних прописа и треба да га финансирају локални и државни органи управе. Она обавезно треба да буде суштински елемент сваке дугорочне стратегије у области културе, снабдевања информацијама, описмењавања и образовања.

Да би се обезбедила координација и сарадња библиотека на националном нивоу, прописи и стратешки планови такође морају да дефинишу и унапређују националну библиотечку мрежу која почива на усвојеним стандардима за ову делатност.

Мреже јавних библиотека обавезно треба да буду организоване у сагласју са националним, регионалним, истраживачким и специјалним библиотекама, као и са библиотекама у основним и средњим школама, и на универзитетима.

СВАКОДНЕВНИ РАД И УПРАВЉАЊЕ

Обавезно треба да се утврди јасна политика која ће одредити циљеве, приоритете и услуге, у складу са потребама локалне заједнице. Јавну библиотеку треба ефикасно организовати, и одржавати професионалне стандарде рада.

Треба обезбедити сарадњу са кључним партнерима, на пример са корисничким групама и људима других струка, на локалном, регионалном, државном и међународном нивоу.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Услуге обавезно треба да буду физички доступне свим члановима заједнице. За то су потребни: библиотечке зграде на добрим местима, добри простори за читање и учење, као и одговарајуће технологије и довољно радно време које одговара корисницима. То такође подразумева теренске услуге, за оне који не могу да посећују библиотеку.

Библиотечке услуге обавезно треба да буду прилагођене различитим потребама заједница у сеоским и градским подручјима.

Библиотекар је активни посредник између корисника и извора. Да би се осигурале одговарајуће услуге, незаобилазно је стручно усавршавање и континуирано образовање библиотекара.

Да би се корисницима помогло да имају користи од свих извора, неопходне су промотивне услуге на терену и програми образовања корисника.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

Позивају се сви који доносе одлуке на државном и локалном нивоу, и шира библиотечка заједница, у целом свету, да примене начела из овог Манифеста.

Овај Манифест је сачињен у сарадњи са Међународном федерацијом библиотечких удружења и институција – IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions).

Манифест се може видети на веб презентацији IFLA-е, на више од двадесет језика: <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm>

Са енглеског превела Гордана Љубановић

2. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ (1999)²

УЛОГА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У ПОДУЧАВАЊУ И УЧЕЊУ НАМЕЊЕНОМ СВИМА

Школска библиотека пружа информације и сазнања који су неопходни за успешно учествовање у савременом друштву заснованом на информацијама и знању. Школска библиотека омогућава ученицима да овладају вештинама за учење током читавог живота, развија њихову стваралачку машту, и оспособљава их да буду одговорни грађани.

ЗАДАЦИ ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Школска библиотека нуди помоћ при учењу, књиге и изворе који свим учесницима образовног процеса у школи омогућавају да развију критичко мишљење и да делотворно користе информације у свим облицима и на свим медијима. Школске библиотеке се повезују у ширу библиотечко-информациону мрежу, у складу са принципима UNESCO-вог Манифеста за јавне библиотеке.

Библиотечко особље омогућава коришћење књига и других извора информација, у распону од уметничких до документарних, од штампаних до електронских, на лицу места и на даљину. Ти извори допуњују и обогаћују садржај уџбеника, наставних материјала и методике наставе.

Доказано је да ако библиотекари и наставници међусобно сарађују ученици достижу виши ниво писмености, боље овладавају вештинама читања, учења, решавања проблема, као и информационим и комуникационим вештинама.

Школска библиотека треба да пружа своје услуге подједнако свим учесницима образовног процеса у школи, без обзира на узраст, расу, пол, веру, националност, језик, професионални или друштвени статус. Онима који не могу да користе уобичајене библиотечке услуге и грађу треба обезбедити посебне услуге и материјале.

Могућност коришћења услуга и колекција треба да се заснива на Општој декларацији УН о људским правима и слободама и не сме да подлеже било каквој идеолошкој, политичкој или верској цензури, као ни комерцијалним притисцима.

² **Наслов оригинала:** IFLA/UNESCO School Library Manifesto (1999) - <http://archive.ifla.org/VII/s11/pubs/manifest.htm> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: "IFLA/UNESCO Манифест за школске библиотеке", превела са енглеског Гордана Љубановић. - *Гласник Народне библиотеке Србије*, VII, 1/2005, стр. 419-422. http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1283 (преузето 24.7.2014.)

ФИНАНСИРАЊЕ, ПРАВНИ ПРОПИСИ И МРЕЖЕ

Школска библиотека је од пресудног значаја за сваку дугорочну стратегију развоја писмености, образовања, снабдевања информацијама, економског, друштвеног и културног развоја. За школске библиотеке су одговорни локални, регионални и државни органи управе, који зато морају донети одговарајуће прописе и програмске документе. Школским библиотекама обавезно се обезбеђује одговарајуће финансирање и довољно средстава за стручно особље, грађу, опрему и нове технологије. Њихове услуге обавезно су бесплатне.

Школска библиотека је неизоставни учесник у локалним и регионалним мрежама, као и у националној библиотечко-информационој мрежи.

Ако школска библиотека дели простор, опрему и/или изворе са другим типовима библиотека, на пример са јавном библиотеком, морају се уважити и очувати јединствени циљеви школске библиотеке.

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Школска библиотека је саставни део образовног процеса.

Следећи циљеви су неопходни за унапређивање писмености, информатичке писмености, подучавања, учења и за подизање културног нивоа и представљају основне услуге школске библиотеке:

- подршка и побољшање образовних циљева наведених у наставном плану и програму школе;
- развијање и неговање навике и уживања у читању и учењу код деце, као и навике коришћења библиотеке током читавог живота;
- пружање прилике да се искуси стварање и коришћење информација у циљу стицања знања, познавања, развијања маште и уживања;

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- подстицање свих ученика да стичу и користе вештине вредновања и коришћења информација, без обзира на облик, формат или медиј, као и да овладају начинима друштвене комуникације;
- обезбеђивање приступа локалним, регионалним, националним и глобалним изворима и могућностима, што оне који уче доводи у додир са различитим идејама, искуствима и ставовима;
- организовање активности које јачају друштвену и културну свест;
- сарадња са ученицима, наставницима, управом и родитељима да би се остварили циљеви школе;
- заступање начела да су слобода мишљења и приступ информацијама неопходни предуслови за делотворно и одговорно учешће у грађанском демократском друштву;
- промоција читања и извора и услуга школске библиотеке у школској и широј друштвеној заједници.

Школска библиотека остварује ове циљеве тако што побољшава своју политику и услуге, бира и набавља изворе, пружа физички и интелектуални приступ одговарајућим изворима информација, обезбеђује капацитете за подучавање и запошљава обучено особље.

ОСОБЉЕ

Школски библиотекар је припадник стручног, квалификованог особља, одговоран за планирање рада и управљање школском библиотеком. У томе му, ако дозвољавају новчана средства, помаже одговарајуће особље. Он сарађује са осталим учесницима у образовном процесу школе и одржава везе са јавном библиотеком и другим организацијама и појединцима.

У оквиру националних законских и финансијских услова, улога школског библиотекара разликоваће се у зависности од расположивог буџета и наставног програма и методологије рада одређене школе. Без обзира на тај појединачни контекст, постоје општа знања која су неопходна да би школски библиотекари могли да осмисле и пружају делотворне услуге школске библиотеке: о изворима, библиотеци, управљању информацијама и подучавању.

У окружењу које је све више умрежено, школски библиотекари морају умети да планирају увођење новина и да подучавају наставнике и ученике разним вештинама у вези са руковањем информацијама. Због тога морају непрекидно да се стручно обучавају и усавршавају.

СВАКОДНЕВНИ РАД И УПРАВЉАЊЕ

Да би рад био делотворан и бројчано мерљив потребно је следеће:

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- формулисати програмски документ о услугама школске библиотеке; у њему се дефинишу задаци, приоритети и услуге, у складу са наставним програмом школе;
- школска библиотека мора да се организује и води у складу са стандардима струке;
- услуге морају бити доступне свим учесницима у образовном процесу школе и морају се одвијати у складу са контекстом локалне заједнице;
- мора се подстицати сарадња са наставницима, управом школе, одговарајућим органима управе, родитељима, другим библиотечко-информационим стручњацима и групама у друштвеној заједници.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

Позивају се владе да преко својих министарстава одговорних за образовање осмисле стратегије, програме и планове рада у којима ће бити уграђена начела из овог манифеста. Планови треба да обухвате и ширење овог манифеста кроз основне програме образовања библиотекара и наставника, као и кроз програме континуираног образовања.

Са енглеског превела Гордана Љубановић

3. IFLA ГЛАЗГОВСКА ДЕКЛАРАЦИЈА О БИБЛИОТЕКАМА, ИНФОРМАЦИОНИМ СЕРВИСИМА И ИНТЕЛЕКТУАЛНОЈ СЛОБОДИ (2002)³

Поводом свог 75. рођендана, прослављеног на Годишњој конференцији у Глазгову, Међународна федерација библиотечких удружења и институција (IFLA) објављује следеће ставове:

IFLA проглашава фундаментално право сваког човека на приступ информацијама и слободу изражавања без икаквих ограничења.

IFLA, уз подршку чланица из целог света, брани и промовише интелектуалну слободу у складу са Универзалном декларацијом Уједињених Нација о правима човека. Интелектуална слобода обухвата целокупно богатство људских сазнања, ставова, креативних мишљења и интелектуалних активности.

IFLA потврђује да је посвећеност интелектуалној слободи суштинска одговорност и обавеза стручњака за библиотекаство и информационе науке широм света. Та апсолутна обавеза треба да буде изражена у професионалним етичким кодовима и доказана у пракси.

IFLA потврђује да:

- Библиотеке и информациони сервиси обезбеђују приступ информацијама, идејама и стваралачким делима исказаним у било којој форми и без обзира на границе. Они и појединцима и групама служе као капије ка знању, мишљењу и култури, нуде суштинску подршку неопходну за независно одлучивање, културни развој, истраживање и доживотно учење.

³ **Наслов оригинала:** The Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom (2002) - <http://www.ifla.org/publications/the-glasgow-declaration-on-libraries-information-services-and-intellectual-freedom> (преузето 24.7.2014.)

Објављени преводи:

1. "Декларација о библиотекама, информационим сервисима и интелектуалној слободи", IFLA, Глазгов 2002. г., превела са енглеског Vesna Injac - *Infoteka: časopis za informatiku i bibliotekarstvo*, jul 2003, god. 4, br. 2, Beograd.- str. 189-191. <http://infoteka.bg.ac.rs/index.php> (преузето 24.7.2014.)
2. "Декларација о библиотекама, информационим сервисима и интелектуалној слободи". IFLA, Глазгов, 2002.г., превела са енглеског Весна Ињац. - *Гласник Народне библиотеке Србије*, IV, 1/2002, стр. 5-6. http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=135 (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- Библиотеке и информациони сервиси доприносе развоју и одржавању интелектуалне слободе, помажу у очувању демократских вредности и универзалних грађанских права. Стога су они у потпуности посвећени обавези да својим корисницима понуде релевантне информационе изворе и услуге без икаквих ограничења и без било каквог облика цензуре.
- Библиотеке и информациони сервиси треба да прибављају, чувају и чине доступним што је могуће разноврсније материјале који одсликавају плуралитет и разноликост друштва. Избор и доступност библиотечких материјала и сервиса треба да буду спровођени искључиво према професионалним критеријумима, а никако не према политичким, моралним или религиозним погледима.
- Библиотеке и информациони сервиси морају за све кориснике да омогуће равноправан приступ својим материјалима, средствима и сервисима. У њима не сме да се допусти никакав облик дискриминације из било ког разлога, без обзира на расну, националну или етничку припадност, род или сексуалну опредељеност, старосну доб, телесне недостатке, религију или политичка убеђења.
- Библиотеке и информациони сервиси морају да гарантују сваком кориснику тајност и поштовање приватног живота, било да се ради о информацијама које корисник тражи или добија, о документима које користи, позајмљује, набавља или предаје.

IFLA стога позива све библиотеке и информационе сервисе, као и све запослене у њима, да подрже и промовишу принципе интелектуалне слободе и да обезбеде неограничен приступ информацијама.

Са енглеског превела Весна Ињац

Напомена: Ову Декларацију припремили су стручњаци IFLA/FAIFE. Садржај Декларације одобрио је Управни одбор IFLA-е 27. марта 2002. године на састанку одржаном у Хагу. Декларација је гласањем усвојена на другом састанку Савета IFLA-е који је одржан 23. августа 2002. године у Глазгову, током одржавања годишње Конференције IFLA-е.

4. IFLA ИНТЕРНЕТ МАНИФЕСТ (2002)⁴

Несметан приступ информацијама је од виталног значаја за слободу, једнакост, свеопште разумевање и мир. Стога, Међународна федерација библиотечких удружења и институција (IFLA) изјављује да:

- Интелектуална слобода представља право сваког појединца. Сваки појединац има право да поседује и изрази своје сопствено мишљење, да тражи и добије информацију. Интелектуална слобода представља темељ демократије; она је од суштинског значаја у пружању библиотечких услуга.
- Централна одговорност библиотеке и информационе професије јесте слобода приступа информацијама, без обзира на средства преноса информација и без обзира на границе.
- Обезбеђивање слободног приступа Интернету у библиотекама и информационим сервисима подржава друштвене заједнице и појединце у њиховим настојањима да остваре слободу, просперитет и развој.
- Препреке које заустављају проток информација треба да буду уклоњене, нарочито оне које промовишу неједнакост, сиромаштво и безнађе.

СЛОБОДА ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА - ИНТЕРНЕТ, БИБЛИОТЕКЕ И ИНФОРМАЦИОНИ СЕРВИСИ

Библиотеке и информациони сервиси су институције од виталног значаја, оне повезују људе са глобалним изворима информација, са идејама и стваралачким делима за којима они имају потребу.

Библиотеке и информациони сервиси омогућавају приступ богатству људског изражавања и културне разноликости преко свих могућих медија.

Глобални Интернет омогућава појединцима и друштвеним заједницама широм света, било да је реч о најмањим и најудаљенијим селима или о највећим градовима, да поседују равноправан приступ информацијама за лични развој, образовање, стимулацију, културно уздизање, економску

⁴ **Наслов оригинала:** The IFLA Internet Manifesto (2002) - <http://www.ifla.org/publications/the-ifla-internet-manifesto> (преузето 24.7.2014.)

Објављени преводи:

1. "IFLA Интернет Манифест", превела Биљана Ракочевић. - *Гласник Народне библиотеке Србије*, IV, 1/2002, стр. 7-10. http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=222 (преузето 24.7.2014.)

2. "IFLA Интернет манифест", превела Биљана Ракочевић. - *Инфотека*, јули 2003, стр. 189-190. <http://infoteka.bg.ac.rs/> (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

активност и учешће у демократији засновано на информисаности. Сви људи могу да представе своја интересовања, знања и културу целом свету на увид.

Библиотеке и информациони сервиси обезбеђују приступ Интернету који је од суштинског значаја за све. Некима они нуде многе погодности, упутства и помоћ, док за друге представљају једине доступне приступне пунктове. Они обезбеђују механизам за превазилажење препрека насталих због разлика у могућностима приступа информационим изворима, технологијама и едукацији.

ПРИНЦИПИ СЛОБодног ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА ПРЕКО ИНТЕРНЕТА

Приступ Интернету и свим његовим изворима треба да буде у складу са Универзалном декларацијом Уједињених Нација о правима човека, а нарочито са чланом 19:

«Сваки човек има право на слободу мишљења и изражавања; ово право подразумева слободу поседовања сопственог мишљења без икаквих ограничења, као и слободу тражења, примања и преношења информација и идеја преко било ког медија и без обзира на границе.»

Глобално распрострањавање Интернета обезбеђује медиј преко којег то право могу да користе сви људи. Стога, приступ Интернету не би требало да буде предмет било којег облика идеолошке, политичке или религиозне цензуре, нити било каквих економских препрека.

Библиотеке и информациони сервиси такође су дужни да пружају услуге свим члановима друштвене заједнице, без обзира на њихову старосну доб, расу, националност, религију, културу, политичку припадност, физички или други недостатак, род или сексуалну оријентацију или било који други статус.

Библиотеке и информациони сервиси треба да подржавају право корисника да траже информације по сопственом избору.

Библиотеке и информациони сервиси треба да поштују приватност својих корисника и да прихвате чињеницу да извори које они користе морају да остану поверљиви.

Библиотеке и информациони сервиси дужни су да олакшају и промовишу јавни приступ квалитетним информацијама и комуникацијама. Корисницима треба омогућити стицање неопходних информатичких вештина и одговарајуће окружење у којем могу слободно и тајно да користе одабране информационе изворе и услуге.

Поред бројних вредних информационих извора доступних на Интернету, постоје и они који су нетачни, непријатни, увредљиви, као и они који могу да доведу до заблуде. Библиотекари треба да обезбеде информације и друге ресурсе библиотечким корисницима како би их подучили најефикаснијем и најделотворнијем коришћењу Интернета и електронских информација. Они

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

морају активно да промовишу и олакшавају одговоран приступ квалитетним мрежама информација за све своје кориснике, укључујући и децу и младе.

У складу са осталим кључним услугама, приступ Интернету у библиотекама и информационим сервисима треба да буде бесплатан.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

IFLA подстиче међународну заједницу да подржи развој свеопште доступности Интернета широм света, а нарочито у земљама у развоју, како би на глобалном нивоу сви имали користи од информација које се нуде на Интернету.

IFLA подстиче националне владе свих земаља да доприносе развоју своје националне информатичке инфраструктуре како би приступ Интернету био омогућен за све народе и народности света.

IFLA подстиче националне владе свих земаља да подрже несметан проток информација преко Интернета, њихову доступност у библиотекама и информационим сервисима, као и да се супроставе сваком покушају цензуре или забране приступа.

IFLA захтева од библиотечке заједнице и доносилаца политичких одлука, на националном и локалном нивоу, да се залажу за развој стратегије, политике и планова који ће омогућити примену принципа изражених у овом Манифесту.

Са енглеског превела Биљана Ракочевић

Напомена: Израду Манифеста предложио је Алекс Брн (Alex Byrne), члан Управног одбора IFLA-е и председник Комитета IFLA/FAIFE. Садржај Манифеста припремили су стручњаци IFLA/FAIFE, а одобрио га је Управни одбор IFLA-е на састанку одржаном у Хагу 27. марта 2002. године. IFLA је у свом званичном часопису објавила Манифест 1. маја 2002. године. Манифест је гласањем усвојен на другом састанку Савета IFLA-е који је одржан 23. августа 2002. године у Глазгову, током одржавања Годишње конференције IFLA-е.

5. АЛЕКСАНДРИЈСКИ МАНИФЕСТ: БИБЛИОТЕКЕ - ИНФОРМАЦИОНО ДРУШТВО НА ДЕЛУ (2005)⁵

Библиотеке и информациони сервиси доприносе квалитетном деловању инклузивног информационог друштва.

Они омогућавају интелектуалну слободу пружајући приступ информацијама, идејама и стваралачким делима на свим медијима и без обзира на границе.

Они помажу очување демократских вредности и универзалних грађанских права непристрасно и супротстављајући се цензури било које врсте.

Јединствена улога библиотека и информационих сервиса је у томе што они одговарају на темељна питања и потребе појединца. То се, на пример, допуњује са општим преносом знања путем медија, а библиотеке и информационе сервисе чини виталним елементима демократског и отвореног информационог друштва. Библиотеке су од суштинског значаја за добро информисано грађанство и транспарентно управљање, као и за прихватање е-владе.

Они такође граде капацитете промовисањем информационе писмености и обезбеђивањем подршке и обуке за ефикасно коришћење информационих извора, укључујући информационе и комуникационе технологије. Ово је нарочито важно у промовисању «агенде развоја» зато што људски ресурси заузимају централно место у економском развоју. На ове начине библиотеке значајно доприносе у сагледавању дигиталног јаза и неједнакости у приступу информацијама којом он резултира. Оне помажу у чињењу циљева Миленијумског развоја реалним, укључујући и смањивање сиромаштва. Оне ће учинити и више од тога, и то уз невелика улагања. Повратна вредност у најмању руку 4 до 6 пута премашује улагања.

У настојању да досегне циљ приступа информацијама свим народима, IFLA подржава равнотежу и правичност у области ауторског права. IFLA је такође суштински заинтересована да промовише вишејезичке садржаје, културну разноликост и посебне аутохтоне потребе народа и мањина.

IFLA дели са библиотекама и информационим сервисима заједничку визију *Информационог друштва за све*, усвојену на Светском самиту о информационом друштву у Женеви у децембру 2003. Ова визија промовише инклузивно друштво засновано на темељним људским правима на

⁵ **Наслов оригинала:** Alexandria Manifesto on Libraries, the Information Society in Action (2005) - <http://archive.ifla.org/III/whsis/AlexandriaManifesto.html> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: "Александријски манифест: библиотеке - информационо друштво на делу", непознат преводилац, Сајт Народне библиотеке Србије www.nb.rs/view_file.php?file_id=1365 (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

приступ информацијама и слободу изражавања без ограничења, у којем ће сваки појединац моћи да креира, приступа, користи и дели информације и знање.

IFLA подстиче националне, регионалне и локалне владе, као и међународне организације да:

- улажу у библиотеке и информационе сервисе као виталне елементе у стратегији, политици и буџету информационог друштва;
- унапређују и шире постојеће библиотечке мреже да би се постигла максимална добробит за грађане и заједнице;
- подрже неограничени приступ информацијама и слободу изражавања;
- промовишу отворени приступ информацијама и укажу на структуралне и друге препреке за приступ; и
- да препознају значај информационе писмености и бодро подрже стратегије за стварање писмених и обучених појединаца са одговарајућим вештинама који могу да напредују и користе све предности информационог друштва.

Усвојено у Александрији, Египат, Библиотека Александрина, 11. новембра 2005.

6. АЛЕКСАНДРИЈСКИ МАНИФЕСТ О ИНФОРМАЦИОНОЈ ПИСМЕНОСТИ И ДОЖИВОТНОМ УЧЕЊУ (2005)⁶

Обележавајући овонедељну потврду локалитета Светионик (Pharos) у Александрији као једног од древних светских чуда, учесници Колоквијума на високом нивоу из области информационе писмености и доживотног учења, који се одржава у Александријској библиотеци од 6. до 9. новембра 2005, објављују да су информациона писменост и доживотно учење светионици информационог друштва који осветљавају путеве развоја, напретка и слободе.

Информациона писменост је од суштинске важности за доживотно учење. Она даје снагу људима из свих сфера живота да траже, процењују, користе и стварају информације на ефективан начин, како би постигли личне, друштвене, професионалне и образовне циљеве. То је основно људско право у дигиталном свету и оно промовише друштвено укључивање свих држава.

Доживотно учење омогућава појединцима, друштвима и државама да достигну своје циљеве и да искористе могућности које им се пружају у глобалном окружењу које се развија у смеру опште добробити. Оно помаже њима и њиховим институцијама да се суоче са технолошким, економским и друштвеним изазовима, да исправе недостатке и дођу до добробити за сваког појединца.

ИНФОРМАЦИОНА ПИСМЕНОСТ

- обухвата способности које омогућавају да се препознају потребе за информацијама, да се оне лоцирају, процењују, примењују и стварају нове информације у оквиру културних и друштвених контекста.
- је од кључног значаја за конкурентни напредак појединаца, предузећа (поготову малих и средњих предузећа), региона и земаља.
- обезбеђује кључ за ефективни приступ, коришћење и стварање садржаја који дају потпору економском развоју, образовању, здравственим и друштвеним службама, и свим осталим видовима модерних друштава, и због тога обезбеђује суштинску основу за испуњење циљева Миленијумске декларације и Светског самита о информационом друштву; и

⁶ **Наслов оригинала:** The Alexandria proclamation on information literacy and lifelong learning (2005) - <http://archive.ifla.org/III/whsis/BeaconInfSoc.html> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: Александријски манифест о информационој писмености и доживотном учењу. Превео Душан Стаменковић, на сајту IFLA-e: <http://archive.ifla.org/III/whsis/BeaconInfSoc-rs.pdf> (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- превазилази постојеће технологије како би обухватила учење, критичко мишљење и интерпретативне способности које превазилазе стручне границе и оснажују појединце и друштва.

У оквиру контекста развоја информационог друштва, апелујемо на владе и међувладине организације да следе политику и програме који ће промовисати информациону писменост и доживотно учење.

Посебно их молимо да подрже следеће:

- регионалне и тематске састанке који ће олакшати усвајање стратегија информационе писмености и доживотног учења у одређеним регионима и социоекономским секторима.
- професионални развој запослених у образовању, библиотекама, информационим центрима, архивама и здравственим и друштвеним службама по принципима и праксама информационе писмености и доживотног учења.
- укључивање информационе писмености у почетно и континуирано образовање везано за кључне економске секторе, за креирање владине политике и администрације, као и у праксу саветника на пољу пословног, производног и пољопривредног сектора.
- програме који ће унапређивати могућности запошљавања и предузетничке способности жена и особа са инвалидитетом, као и имиграната, образованих људи који раде послове испод свог образовног нивоа и незапослених; и
- признавање доживотног учења и информационе писмености као кључних елемената за развој општих способности које морају бити предуслов за акредитацију свих образовних програма и програма обуке.

Уверавамо све да свесрдно улагање у стратегије информационе писмености и доживотног учења ствара јавну вредност и да је од кључног значаја за развој информационог друштва.

Усвојено у Александрији, у Египту, у Александријској библиотеци, 9. Новембра 2005.

За Библиотекарско друштво Србије са енглеског превео Душан Стаменковић

7. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА МУЛТИКУЛТУРАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ (2008)⁷

Мултикултурална библиотека – капија ка дијалогу различитих култура једног друштва

Данас људи све више живе у хетерогеном друштву. У свету се користи преко 6.000 различитих језика. Међународна миграција је у сталном порасту што води ка повећању броја људи са сложеним идентитетом. Глобализација, пораст миграција, бржа комуникација, лакше кретање становника, као и други фактори 21. века довели су до повећања културне разноликости у многим земљама, и у онима где можда раније није постојала, или су пак утицали на проширење постојеће мултикултуралне структуре.

Појам „културна разноликост“ или „мултикултурализам“ подразумева хармонично заједничко живљење, као и међусобне односе различитих култура, при чему се „култура посматра као неодвојиви део духовних, материјалних, интелектуалних и емотивних особености. Ова својства карактеришу једно друштво или социјалну групу, при томе обухватајући и уметност, књижевност, животне стилове, начине заједничког живота, као и системе вредности, традицију и веровања.“⁸ Културна разноликост или мултикултурализам представљају основу наших заједничких снага у локалним заједницама или нашем глобалном друштву.

Културна и језичка разноликост заједничко је наслеђе човечанства које треба да се негује и чува за добробит свих. Она је извор размене, иновација, креативности и основа за миран заједнички живот свих народа. „Поштовање културне разноликости, толеранција, дијалог и сарадња, у условима узајамног поверења и разумевања, представљају најбољу гаранцију међународног мира

⁷ **Наслов оригинала:** IFLA/UNESCO Multicultural Library Manifesto (2008)

<http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-multicultural-library-manifesto> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: Deklaracija IFLA/UNESCO (smernice) za multikulturalne biblioteke, непознат преводилац, на сајту IFLA-e, http://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-sr.pdf (преузето 24.7.2014.)

⁸ UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity, 2001.

и безбедности.”⁹ Стога, библиотеке свих типова треба да осликавају, подржавају и промовишу културну и језичку разноликост на међународном, националном и локалном нивоу, а све у циљу остваривања дијалога култура и активног учешћа грађана.

С обзиром да библиотеке опслужују различита интересовања и заједнице, оне делују као културни и информациони центри, и као центри за учење. Обраћајући се културно и језички разноликим појединцима, библиотечки сервиси су вођени посвећеношћу принципима основних слобода и једнакости у приступу информацијама и знању за све, уз поштовање културног идентитета и вредности.

ПРИНЦИПИ

Сваки појединац нашег глобалног друштва има пуно право коришћења свих библиотечких и информационих сервиса. У односу на културну и лингвистичку разноликост, библиотеке треба да:

- опслужују све чланове заједнице без обзира на њихово културно и језичко наслеђе;
- обезбеде информације на одговарајућем језику и писму;
- омогуће приступ широком избору грађе и сервиса који одговарају свим заједницама и њиховим потребама;
- запосле особље које одражава састав заједнице и које је обучено да ради и опслужује различите заједнице.

Библиотечки и информациони сервиси у културно и језички разноликом контексту укључују и обезбеђивање услуга за све типове библиотечких корисника и обезбеђивање библиотечких услуга посебно намењених за потребе недовољно обухваћених културних и језичких група. Посебну пажњу треба посветити групама које су често маргинализоване у културно разноликом друштву: националним мањинама, азилантима и избеглицама, људима са ограниченом дозволом боравка, сезонским радницима и староседеоцима.

ЗАДАЦИ МУЛТИКУЛТУРАЛНИХ БИБЛИОТЕЧКИХ СЕРВИСА

У једном мултикултуралном друштву тежиште треба ставити на следеће кључне задатке, који се односе на информисаност, писменост, образовање и културу:

- унапређивање свести о позитивним вредностима културне разноликости и подршка дијалогу између култура;
- подстицање језичке разноликости и поштовање матерњег језика;

⁹ Ibid.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- олакшавање складне коегзистенције различитих језика, укључујући и учење већег броја језика од раног детињства;
- очување језичког и културног наслеђа и подршка изражавању, стварању и ширењу информација на свим релевантним језицима;
- подршка очувању усмене традиције и нематеријалног културног наслеђа;
- подршка инклузији и учешћу представника и група различитог културног порекла;
- подстицање информационе писмености у дигиталном добу и савладавање информационих и комуникационих технологија;
- промовисање језичке разноликости у сајбер простору;
- подстицање универзалног приступа у сајбер простору; подршка размени знања и примера најбоље праксе у односу на културни плурализам.

УПРАВЉАЊЕ И СВАКОДНЕВНИ РАД

Мултикултурална библиотека подразумева да сви типови библиотека усвоје интегративан приступ у својим сервисима. Кључне активности библиотечких и информационих сервиса у односу на културну и језичку разноликост посматраће се као централне активности, а не као „споредне“ или „додатне“. Оне треба увек да буду тако организоване да одговарају локалним, односно, специфичним потребама заједнице.

Библиотека треба да има одговарајућу политику и стратешки план, да дефинише своје основне мисије, циљеве, приоритете и услуге у складу са културном разноликошћу. План треба да се заснива на спроведеној анализи о потребама корисника библиотеке, као и на одговарајућим ресурсима.

Активности библиотеке не треба да се развијају изоловано. Потребно је подстицати сарадњу са релевантним корисничким групама и стручњацима на локалном, националном или међународном нивоу.

ОСНОВНЕ АКТИВНОСТИ

Мултикултурална библиотека треба да:

- развија мултикултуралне и вишејезичке колекције и сервисе, укључујући и дигиталне и мултимедијалне изворе;
- обезбеди средства за очување културног изражавања и наслеђа, а посебну пажњу треба да обрати на очување усменог, староседелачког и нематеријалног културног наслеђа;

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- укључи програме који подржавају едукацију корисника, стицање вештина информационе писмености, изворе за нове кориснике, културно наслеђе и унапређење дијалога међу различитим културама као интегралне делове својих услуга;
- обезбеди приступ библиотечким изворима на одговарајућим језицима кроз организацију информација и система за приступ;
- развија рекламни и маркетиншки материјал на одговарајућим језицима и медијима како би привукла различите групе у библиотеку.

ОСОБЉЕ

Библиотечко особље представља активне посреднике између корисника и извора. Мора бити обезбеђено стручно образовање и континуирано усавршавање усредсређено на сервисе за мултикултуралне заједнице, комуникацију међу различитим културама, осетљивост према другачијима, антидискриминацију, различите културе и језике.

Особље мултикултуралне библиотеке треба да осликава културне и језичке особености заједнице како би допринело свести о културним разликама, како би било одраз заједнице коју библиотека опслужује и како би подстицало комуникацију.

ФИНАНСИРАЊЕ, ПРАВНИ ПРОПИСИ И МРЕЖЕ

Надлежне власти и други релевантни доносиоци одлука позивају се да успоставе и адекватно финансирају библиотеке и библиотечке системе да би они могли да понуде бесплатне библиотечке и информационе услуге за културно разнолике заједнице.

Мултикултурални библиотечки сервиси су у суштини глобалног карактера. Све библиотеке укључене у активности на том пољу морају да учествују у релевантним локалним, националним и међународним мрежама како би заједно развијале своју политику. Неопходна су истраживања како би се добили подаци потребни за доношење ваљаних одлука о сервисима и како би се осигурало одговарајуће финансирање. Резултате истраживања и примере најбоље праксе требало би ширити како би се усмерили ефективни мултикултурални библиотечки сервиси.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

Међународна заједница мора да призна и подржи библиотечке и информационе сервисе у њиховој улози промовисања и очувања културне и језичке разноликости.

Стога се од доносилаца одлука на свим нивоима и од библиотечке заједнице широм света захтева да даље прослеђују овај Манифест и да спроводе његове горе наведене принципе и активности.

8. IFLA МАНИФЕСТ - ТРАНСПАРЕНТНОСТ, ДОБРО УПРАВЉАЊЕ И СЛОБОДА ОД КОРУПЦИЈЕ (2008)¹⁰

IFLA је у бројним приликама и на разним форумима јасно истакла свој став о позитивној друштвеној улози библиотека, као и своје залагање за додатно учвршћивање наведене улоге. IFLA доследно везује наведену улогу уз Принцип слободног приступа информацијама и слободу изражавања, како је он наведен у члану 19. Универзалне декларације о људским правима Уједињених нација из 1948. године.

IFLA посебно истиче следеће документе:

- IFLA/UNESCO Манифест о јавним библиотекама (1994) који истиче значај "способности добро информисаних грађана да користе своја демократска права и да преузму активну улогу у друштву".
- Глазговска декларација о библиотекама, информационим сервисима и интелектуалним слободама (2002) која наводи да библиотеке и информациони сервиси "помажу у очувању демократских вредности и универзалних грађанских права".
- Александријски манифест: библиотеке - информационо друштво на делу (2005) који се поновно позива на принцип да "библиотеке и информациони сервиси представљају виталне елементе

¹⁰ **Наслов оригинала:** IFLA Manifesto on Transparency, Good Governance and Freedom from Corruption (2008) - <http://www.ifla.org/publications/ifla-manifesto-on-transparency-good-governance-and-freedom-from-corruption> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: IFLA Manifest - transparentnost, kvalitetno upravljanje i antikorupcija / [prevodilac Milica Cvetković]. - Beograd : Bibliotekarsko društvo Srbije, 2010. - 1 leporelo ([5] str.)

демократског и отвореног информационог друштва"; и у којем се додаје да "библиотеке имају кључну улогу у развоју добро информисаног грађанства и транспарентне владе“.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ, КВАЛИТЕТНО УПРАВЉАЊЕ И СЛОБОДА ОД КОРУПЦИЈЕ

Транспарентност је основа доброг управљања и први корак у борби против корупције. Транспарентност се намеће као основни принцип увођења система квалитетног управљања записима, архивима, као и финансијско-регулаторним и надзорним системима. Она је директно повезана с праксом друштвено одговорног ауторства и новинарства, уредништва, издаваштва и дистрибуције информација путем свих доступних медија.

Корупција поткопава темељне друштвене вредности, угрожава владавину права и нарушава поверење у политичке институције. Корупција ствара пословно окружење у којем напредују само корумпирани појединци. Она ствара препреке научном раду и истраживању, слаби деловање појединих професија и спречава стварање друштва знања. Она увелико доприноси стварању и дугорочном одржавању људског незадовољства, истовремено спречавајући развој једног друштва. Корупција најбоље успева у условима тајновитости и општег незнања.

IFLA сматра да су библиотеке по својој суштини транспарентне установе, посвећене омогућавању приступа великом броју прецизних и објективних образовних, научних и техничких информација, као и приступа информацијама од друштвеног значаја за сваког појединца. Информациона грађа и приступ, који обезбеђују библиотеке и информациони сервиси, доприносе квалитетнијем управљању, јер проширују знање грађана и обогаћују њихове расправе и дебате.

Библиотеке и информациони сервиси требало би да прошире своју делатност како би постали активнији учесници у квалитетном управљању и борби против корупције. Конкретно, библиотеке могу да одиграју значајну улогу у информисању грађана о њиховим правима и дужностима.

IFLA зато позива све библиотечке и информационе стручњаке, као и све појединце задужене за управљање библиотекама и информационим сервисима на националном и локалном нивоу, да подрже следећи програм.

1. Библиотекари би требало да се супротставе корупцији која директно утиче на библиотекарство, када је реч о избору и набавци библиотечке грађе, запошљавању појединаца на одређена радна места у библиотеци и административним пословима везаним за библиотечке уговоре и финансије. Библиотекарска удружења требало би да подрже овај програм кроз стварање нових и јачање постојећих етичких кодекса библиотекара.
2. Библиотекари би требало да настоје да побољшају професионални статус свих информационих стручњака, као и да инсистирају на бољој плати за своје стручњаке како би смањили могућу подложност корупцији.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

3. Библиотекари би требало да учврсте своју улогу у образовању грађана тако што ће изградити јаке збирке и олакшати приступ информацијама на теме из филозофије, друштвених наука, економије и политике.
4. У земљама где постоје закони о приступу информацијама или слободи информисања, библиотекари би требало да настоје да претворе своје библиотеке у центре где грађани могу добити помоћ при састављању и предавању захтева за приступ појединим информацијама.
5. У земљама где не постоје закони о приступу информацијама или слободи информисања, или се они не примењују, библиотекари би требало да подржавају иницијативе за састављање, дорађивање, промовисање и заштиту наведених закона.
6. Потребно је организовати обуку библиотекара и корисника о коришћењу информација које ће грађанима помоћи при разумевању наведених закона, као и у остваривању њихових права и обавеза.
7. Библиотеке би требало да прикупљају информациону грађу од званичних органа, посебно ону која се односи на грађанска права и дужности. Библиотеке би требало да се потруде да информације које издају званични органи буду што разумљивије и приступачније (кроз регистре, сажетке, помоћи при претраживању итд). Библиотеке би такође требало да организују дигитализацију и друге програме за очување званичних информација које су везане за законе, права и дужности, као и да омогуће приступ постојећим базама података у којима се налази оваква врста информација.
8. Библиотечки простор би требало да буде расположив за промоцију права на информације (уз помоћ плаката и других облика оглашавања), а библиотекари би требало да раде на подизању грађанске свести о праву на приступ информацијама.
9. Библиотеке би требало да изграде или сарађују са другима у стварању антикорупцијских портала који нуде линкове према званичним изворима, антикорупцијским невладиним организацијама и другим важним информацијама.
10. Библиотеке би требало да подрже постојећа и будућа грађанска саветовалишта која организују антикорупцијске невладине организације тако што ће им пружити потребне информације, техничку подршку путем база података и све остало што, према стручној процени, сматрају важним.

Усвојио Управни одбор IFLA-е 3. децембра 2008.

Са енглеског превела Милица Цветковић

9. IFLA/UNESCO МАНИФЕСТ ЗА ДИГИТАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ (2010)¹¹

Премошћавање дигиталног јаза: омогућавање доступности светског културног и научног наслеђа за све

ДИГИТАЛНИ ЈАЗ ЈЕ И ИНФОРМАЦИОНИ ЈАЗ

Премошћавање дигиталног јаза је кључни фактор у достизању Миленијумских циљева развоја Уједињених нација. Приступ изворима информација и средствима комуникације подстиче развој како здравства и едукације тако и културе и економије.

Дисеминација информација омогућава грађанима да учествују у процесу доживотног учења и едукације. Информације о достигнућима у свету омогућавају свима конструктивно учешће у развоју сопственог друштвеног окружења.

Једнак приступ културном и научном наслеђу човечанства је право сваке особе, што доприноси промовисању учења и разумевања богатства различитости света, не само за ову него и за све будуће генерације.

Библиотеке су дуго времена главни посредници у неговању мира и хуманих вредности. Библиотеке сада раде дигитално, и њихове дигиталне услуге отварају нови пут ка универзуму знања и информација, повезујући културе изван географских и друштвених оквира.

¹¹ **Наслов оригинала:** IFLA/UNESCO Manifesto for Digital Libraries (2010) - <http://www.ifla.org/digital-libraries/manifesto> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: "IFLA/UNESCO Манифест за дигиталне библиотеке", Превели Предраг Ђукић и Богдан Трифуновић. - *Инфотека*, број 1, год. 13, мај 2012. - стр. 65-68.

http://infoteka.bg.ac.rs/pdf/Srp/2012-1/INFOTHECA_XIII_3_may_65-68.pdf (преузето 24.7.2014.)

ДИГИТАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Дигитална библиотека је збирка дигиталних објеката потврђеног квалитета доступна на вебу. Дигитални објекти су створени или прикупљени и организовани према међународно прихваћеним принципима за развој збирки и доступни су на кохерентан и одржив начин, подржани услугама неопходним за проналажење и коришћење извора од стране корисника.

Дигитална библиотека чини саставни део услуга библиотеке, примењујући нове технологије како би се обезбедио приступ дигиталним збиркама. У оквиру дигиталне библиотеке збирке се креирају, управљају и бивају доступне одређеној заједници или низу заједница на брз и економски приступачан начин.

Заједничка дигитална библиотека омогућује јавним и истраживачким библиотекама формирање мреже дигиталних информација као одговор на потребе информационог друштва. Интероперабилност система свих партнера у заједничкој дигиталној библиотеци поставља се као неопходан предуслов.

Дигитална библиотека употпуњује задатак дигиталних архива и иницијатива за очување извора информација.

ЗАДАТАК И ЦИЉЕВИ

Задатак дигиталне библиотеке јесте да омогући директан приступ изворима информација, како дигиталним тако и аналогним, на организован и меродаван начин и тако повеже информационе технологије, образовање и културу у савременим библиотечким услугама. Како би овај задатак био остварен потребно је стремити следећим циљевима:

- Подршка дигитализацији, приступ културном и научном наслеђу као и његово очување и заштита.
- Обезбеђивање приступа изворима информација прикупљеним у библиотекама, за све кориснике, уз поштовање права интелектуалне својине.
- Изградња интероперабилног система дигиталне библиотеке у сврху промоције отворених стандарда и отвореног приступа.
- Подршка кључној улози библиотека и информационих услуга у промоцији заједничких стандарда и примера добре праксе.
- Изградња свести о хитној потреби осигурања сталне доступности дигитализоване грађе.
- Повезивање дигиталних библиотека са истраживачким и развојним мрежама великог капацитета.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- Искоришћавање међусобног приближавања комуникационих медија и институција како би се креирао и дисеминирао дигитални садржај.

КЕРИРАЊЕ САДРЖАЈА, ПРИСТУП И ЧУВАЊЕ

Изградња дигиталне библиотеке подразумева постојање извора садржаја у дигиталном облику, без обзира да ли се ради о дигитализованом или изворно дигитално рођеном садржају.

Многе државе су донеле сопствене програме дигитализације а многе друге ће учинити исто, како је договорено на Светском самиту о Информационом друштву.¹² IFLA снажно подржава и охрабрује како националне тако и међународне стратегије дигитализације, као и појединачне и партнерске иницијативе библиотека. Дигитализација омогућава стварање виртуелних збирки које обједињују грађу са више континената. Дигитализација такође има и заштитну улогу у случајевима оштећења изворних докумената и медија.

Производи поступка дигитализације морају бити сачувани исто као и изворно дигитално рођена грађа. Свака иницијатива за покретање дигиталне библиотеке мора укључивати и план за дигитално чување од стране надлежног тела.

Дигитална библиотека служи као окружење које повезује збирке, услуге и људе у сврху подршке животном циклусу стварања, дисеминације, коришћења и чувања података, информација и знања.

Интероперабилност и одрживост су кључни за визију дигиталних библиотека које имају могућност међусобне комуникације. Дигиталне библиотеке које прихватају општеприхваћене и отворене стандарде и протоколе унапређују дисеминацију и приступ светском знању.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

IFLA охрабрује националне владе, међувладине организације и спонзоре да препознају стратешки значај дигиталних библиотека и да активно подржавају њихов развој. Учешће у програмима масовне дигитализације доприноси ширем омогућавању приступа културним и научним изворима информација и унапређује одрживост националних и међународних иницијатива дигиталних библиотека током времена.

Конкретна правна и финансијска подршка националних и локалних органа управљања је неопходна како би се премостио дигитални јаз и обезбедила одржива доступност. Свака дугорочна стратегија мора имати за циљ премошћавање дигиталног јаза и ојачавање развоја образовања, писмености, културе и, пре свега, обезбеђивање приступа информацијама.

¹² World Summit on the Information Society, 2nd phase, Tunis 2005: 'Agenda for the Information Society', paragraph 93.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Премошћавање дигиталног јаза такође подразумева потребу за акцијом одређених органа власти, како би се информациона писменост уврстила у програм образовања и како би се подигла свест о томе да се обиље вредних информација из прошлости не налази у дигиталном облику.

IFLA охрабрује библиотеке да сарађују са другим институцијама културног и научног наслеђа, како би обезбедиле богатство и различитост дигиталних извора који подржавају образовање и истраживање, туризам и креативне индустрије.

Консултације са носиоцима ауторских права и кључним чиниоцима су од суштинског значаја. Креатори и имплементатори дигиталних библиотека се морају у потпуности консултовати са локалним заједницама, чије се покретно и непокретно културно наслеђе планира дигитализовати, како би се осигурало да њихова права и жеље буду поштовани. Имплементација дигиталне библиотеке мора пружати једнаку подршку приступу садржаја, имајући у виду посебне потребе особа са инвалидитетом.

Носиоци власти би требало да буду свесни да активно планирање дигиталних библиотека на било ком нивоу (националном, регионалном и локалном) треба да покрије следећа питања:

- Обучено особље
- Одговарајући простор и инфраструктуру
- Интегрисано планирање за библиотеке и архиве
- Финансирање
- Постављање циљева

Националне е-стратегије, а према препоруци Светског самита о Информационом друштву¹³, могле би поставити чврсту полазну основу за планирање дигиталних библиотека.

Овај Манифест усвојио је управни одбор IFLA-е у децембру 2010. године.

Превели са енглеског Предраг Ђукић и Богдан Трифуновић

¹³ World Summit on the Information Society, Geneva 2003: Plan of action, Action line C1, paragraph 8; Tunis 2005, 'Agenda for the Information Society', paragraph 90.

10. IFLA МАНИФЕСТ ЗА БИБЛИОТЕЧКУ СТАТИСТИКУ (2010)¹⁴

ИСТОРИЈАТ

Иницијатива за израду овог документа потекла је од тадашње председнице IFLA-е, Клаудије Лукс, на конференцији Секције за статистику и евалуацију у Монтреалу (2008). Замисао је да се добије проверен текст о важности библиотечке статистике, јер она показује вредност коју библиотеке пружају својим корисницима и друштву. Статистички подаци су незамењиви за текуће управљање библиотекама, али могу служити још много чему. Кад се представе онима који одређују политику, финансијерима или јавности, они ће вероватно утицати на стратешко планирање и допринети стварању и одржавању поверења у библиотеке.

МАНИФЕСТ

„Библиотеке и информациони сервиси служе друштву тако што чувају сећање, хране развој, омогућавају образовање и истраживање, помажу међународно разумевање и добробит заједнице.”

(Алекс Бирн, 2005.)

БИБЛИОТЕЧКА СТАТИСТИКА: ПОДАЦИ МОГУ НЕШТО ДА ПРОМЕНЕ

Квантитативни и квалитативни подаци о библиотечким услугама, коришћењу и корисницима библиотеке неопходни су за откривање и потврду изузетне вредности коју пружају библиотеке.

Будући да информативна вредност такве статистике зависи од њене свеобухватности и брзине, у прикупљању треба да учествују све библиотеке неке земље.

Библиотечка статистика је неопходна за делотворно управљање библиотекама, али је још важнија за промовисање библиотечких услуга разноврсним заинтересованим странама: онима који одређују политику и финансијерима, онима који управљају библиотекама и запосленима у њима, стварним и могућим корисницима, медијима и јавности. Ако је

¹⁴ **Наслов оригинала:** IFLA Library Statistics Manifesto (2010). - <http://www.ifla.org/publications/ifla-library-statistics-manifesto> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: IFLA Манифест за библиотечку статистику, превела са енглеског Гордана Љубановић. - *Гласник Народне библиотеке Србије*, XI, 1/2009, стр. 181-183.
http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2864 (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

статистика намењена творцима политике, управљачима и финансијерима библиотека, она је витално важна за доношење одлука о обиму услуга и будућем стратешком планирању.

Библиотека статистика може открити обиље грађе, скривених прича о успеху у којима су библиотеке отвориле врата и обезбедиле приступ до важних информација свим групацијама становништва.

ШТА ПОКАЗУЈЕ БИБЛИОТЕЧКА СТАТИСТИКА

Мерећи улаз у библиотеке (ресурсе, који подразумевају и зграде и опрему, запослене и збирке), библиотечка статистика показује колико се усвојена политика и власти труде око библиотечких услуга.

Бројећи излаз, коришћење традиционалних и нових електронских библиотечких збирки и услуга, библиотеке показују да њихове услуге одговарају популацији којој су намењене. Поређење улазних и излазних података показује да ли су библиотеке организовале своје услуге на исплатив начин.

Подаци о коришћењу и пријему библиотечких услуга такође могу указивати на утицај библиотека на одређену популацију. Такав утицај (на писменост, вештине тражења информација, образовни успех или друштвено укључивање) биће видљивији ако се статистичким резултатима додају квалитативни подаци из истраживања корисника.

Библиотеке су прихватиле нова задужења у променљивом информационом свету; потребна им је нова статистика да би тим новим задацима управљале и да би их унапређивале.

КВАЛИТЕТ БИБЛИОТЕЧКЕ СТАТИСТИКЕ

Исправни, поуздани и упоредиви подаци су од пресудне важности за вредност и корисност библиотечке статистике. Квалитет националне – и коначно, на основу скупа националних, светске – библиотечке статистике зависи од тачне и благовремене доставе из сваке библиотеке и од пажљивог уређивања података којим ће се уочити грешке и неспоразуми. Да би подаци из више области или земаља могли да се пореде, морају се користити исте дефиниције и метод.

Све библиотеке не потпадају под исте власти. Већина служи појединим институцијама (универзитетима, комерцијалним предузећима) или заједницама. Понекад је нека друга институција задужена за мисију, одвијање рада или правну регулативу за библиотеке у свом делокругу. Стога се често догађа да различите организације са различитим циљевима буду одговорне за прикупљање података о библиотекама које су у њиховој надлежности.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Прикупљање библиотечких података увек почиње од појединачне библиотеке, али би циљ требало да буде скуп података на обласном и националном нивоу. У ту сврху библиотеке треба да сарађују да би изградиле обласне/националне мреже за библиотечку статистику, што би осигурало делотворан рад националног библиотечког система.

МОДЕЛ УПИТНИКА

Коришћење истог упитника са стандардизованим подацима и методима још је важније ако се узме у обзир разноврсност оних који су задужени за библиотечку статистику.

Због тога су IFLA, UNESCO и ISO (Међународна организација за стандардизацију) заједнички израдили модел упитника за јавне и високошколске библиотеке. Полазећи од Међународног стандарда за библиотечку статистику ISO 2789 направљен је упитник с двадесет три питања, који покрива и традиционалне и електронске услуге библиотека. Пробно коришћење у Јужној Америци и на Карибима оправдало је његову употребљивост као узорног модела за прикупљање библиотечких статистичких података који се могу поредити.

Модел библиотечке статистике открива улаз и излаз библиотека и показује улогу библиотеке као тачке приступа информацијама, као средишта за сусретање и комуникацију, као места за учење и истраживање. Ако се добијени резултати доведу у однос са друштвено-демографским подацима које прикупља UNESCO и друге међународне агенције може се добити више информација, на пример стања писмености, образовања и доступности Интернета у некој земљи.

ФИНАНСИРАЊЕ, ПРАВНИ ПРОПИСИ И МРЕЖЕ

Подстичу се владе и друге важне инстанце које доносе одлуке да установе на одговарајући начин финансирају централне јединице за савјивање националне библиотечке статистике, добијене на основу модела упитника, као и да подстичу локална и обласна тела да прикупљају статистичке податке.

Међународна заједница треба да подржи библиотеке и информационе сервисе у прикупљању и поређењу једнообразне, поуздане статистике о сопственим ресурсима и услугама, чиме се промовише и подржава значај библиотека за општу и информациону писменост, образовање и културу.

IFLA и UNESCO су спремни да помогну развој система за националну библиотечку статистику како би се обезбедило добро управљање библиотекама и признао њихов допринос друштву знања.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Кроз међународну сарадњу треба развити моделе обуке за рад с библиотечком статистицом – да би се добили поуздани подаци. Крајњи циљ мора бити, с једне стране, појединачна библиотека која статистику користи за делотворно управљање, а с друге, обједињавање и координација података о библиотекама на националном и на међународном нивоу, да би допринос библиотека учењу и писмености, као и друштвеном, културном и економском развитку, постао видљив.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

Они који доносе одлуке на свим нивоима и библиотечке заједнице широм света овим се позивају да разгласе овај манифест и да се придржавају принципа и поступака који су у њему изнети.

Овај Манифест усвојио је Управни одбор IFLA-е 9. априла 2010. године.

Са енглеског превела Гордана Љубановић

11. IFLA МАНИФЕСТ ЗА БИБЛИОТЕКЕ КОЈЕ ПРУЖАЈУ УСЛУГЕ ОСОБАМА СА ТЕШКОЋАМА У ЧИТАЊУ (2012)¹⁵

У циљу побољшања и промовисања доступности библиотечких и информационих услуга особама оштећеног вида или са неким другим тешкоћама у читању.

Ограничен приступ информацијама је највећа препрека особама са тешкоћама у читању за потпуно и ефикасно учење у свим друштвеним активностима.

Конвенција Уједињених Нација о правима особа са инвалидитетом (посебно чланови 9, 21. и 24.) наводи да особе са тешкоћама у читању имају једнако право на приступ књигама, знању и информацијама у исто време, по истој цени и квалитету као и сви остали.

У свету има више од 161 милион слепих и слабовидних особа, а овај број је у порасту. Још је већи број људи са другим тешкоћама у читању који нису у стању да ефикасно читају штампани текст због физичких, перцептивних, развојних, когнитивних или тешкоћа при учењу. Сви они заједно представљају велику популацију људи који нису у стању да читају конвенционалне књиге, часописе и веб сајтове. Мање од 5 % свеукупно објављене грађе и, како се наводи, мање од 20% веб сајтова, доступно је овој популацији.

Библиотеке у једној заједници представљају „портал“ ка информацијама, знању и провођењу слободног времена, и потребно је обезбедити да њихове услуге буду доступне свима. Добављачи садржаја и технологија су кључни партнери за развој ових инклузивних услуга везаних за читање ради информисања и провођења слободног времена. Они треба да то остваре тако што ће искористити нове могућности дигиталног издаваштва и испоруке.

ОСНОВНА НАЧЕЛА

Међународна федерација библиотечких удружења и институција (IFLA) промовише право особа са тешкоћама у читању на равноправни приступ свим библиотечким и информационим услугама и подржава међународно и локално законодавство које се бори против дискриминације особа са инвалидитетом.

1. IFLA препоручује свим библиотекама и добављачима информација да, као део својих

¹⁵ **Наслов оригинала:** IFLA Manifesto for libraries serving persons with a print disability (2012) - <http://www.ifla.org/publications/ifla-manifesto-for-libraries-serving-persons-with-a-print-disability> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: IFLA Манифест за библиотеке које пружају услуге особама са тешкоћама у читању, превела Недељка Ложајић, сајт Народне библиотеке Србије . http://nb.rs/about_us/icitem.php?id=25050 (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

основних сервиса, омогуће услуге, збирке, опрему и средства која ће помоћи кориснику са тешкоћама у читању да приступи и користи ресурсе који су му потребни.

2. IFLA подстиче библиотеке и добављаче информација да консултују појединце са инвалидитетом и групе које их представљају приликом планирања, развоја и у току пружања услуга.

3. IFLA потврђује да су најбоље услуге пружали стручњаци који су имали свест о потребама, као и о врстама услуга које су неопходне особама са тешкоћама у читању. Стога IFLA подстиче све библиотечке и информационе сервисе да обезбеде да особље буде адекватно обучено и да буде на располагању за рад са корисницима са тешкоћама у читању, да подрже стални професионални развој и формалне библиотечке и информационе студијске програме који ће олакшати оснаживање пуноправног пружања библиотечких и информационих услуга особама са тешкоћама у читању.

4. IFLA подржава напоре да се особама са тешкоћама у читању побољша приступ ресурсима путем договора, упућивања и размене ресурса између библиотечких и информационих сервиса, као и између ових и других организација специјализованих за пружање услуга намењених особама са проблемима у читању.

Стога, IFLA подстиче оснивање и развој интернационалне мреже библиотека са приступачним материјалима.

5. IFLA подржава настојања да се обезбеди законска регулатива о ауторским правима која омогућава особама са тешкоћама у читању равноправан приступ информацијама у свим библиотекама и код свих добављача информација.

6. Осим испуњења законских захтева, IFLA подстиче придржавање принципа универзалног дизајна, смерница и стандарда како би се обезбедиле библиотечке и информационе услуге, збирке, технологије, опрема и средства који олакшавају задовољење потреба корисника са тешкоћама у читању.

ПРИМЕНА МАНИФЕСТА

У циљу промовисања примене начела из овог документа, IFLA подстиче:

- Доносиоце одлука на међународном, регионалном и локалном нивоу да континуирано раде на развоју и извршавању акционих планова за пружање библиотечких и информационих услуга особама са проблемима у читању.
- Доносиоце одлука на међународном, регионалном и локалном нивоу да у своје акционе планове укључе механизме за праћења примене начела.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- Све органе финансирања да адекватно финансирају библиотечке и информационе услуге за особе са тешкоћама у читању

Усвојио Управни одбор IFLA-е у априлу 2012.

Са енглеског превела Недељка Ложајић

12. IFLA ИЗЈАВА О БИБЛИОТЕКАМА И ИНТЕЛЕКТУАЛНОЈ СЛОБОДИ (1999)¹⁶

Ову Изјаву сачинио је Комитет за слободу приступа информацијама и слободу изражавања IFLA-е (*Committee on Freedom of Access to Information and Freedom of Expression - FAIFE*), а усвојио Извршни одбор IFLA-е на седници одржаној 25. марта 1999. у Хагу у Холандији.

IFLA (Међународна федерација библиотекарских удружења и институција) подржава, штити и промовише интелектуалну слободу онако како је дефинисана у Универзалној декларацији о људским правима Уједињених нација.

IFLA истиче да је приступ знању, креативном размишљању и интелектуалној активности, као и јавно изношење мишљења, основно право сваког човека.

IFLA верује да су право на знање и слободу изражавања два аспекта истог принципа. Право на знање је услов за слободу мисли и савести; слобода мишљења и слобода изражавања су неопходни услови за слободу приступа информацијама.

IFLA тврди да је посвећеност интелектуалној слободи централно подручје одговорности библиотечке и информационе професије.

IFLA због тога позива библиотеке и запослене у библиотекама да чврсто подржавају принципе интелектуалне слободе, неограничени приступ информација и слободу изражавања, као и да препознају неопходност заштите приватности корисника.

IFLA подстиче своје чланове да својим активностима промовишу усвајање и реализацију ових начела. Чинећи све ово, IFLA утврђује следеће:

- Библиотеке обезбеђују приступ информацијама, идејама и делима маште. Оне представљају капије ка знању, мишљењу и култури.
- Библиотеке обезбеђују суштинску подршку доживотном учењу, самосталном доношењу одлука и културном развоју, како појединаца тако и група.

¹⁶ **Наслов оригинала:** IFLA statement on libraries and intellectual freedom (1999)
<http://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-libraries-and-intellectualfreedom->
(преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: Извештај IFLA-е о библиотекама и интелектуалним слободама, превела Биљана М. Закула, објављено на сајту IFLA-е http://archive.ifla.org/faife/policy/iflastat/iflastat_yu.htm (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- Библиотеке доприносе развоју и одржавању интелектуалне слободе и помажу у очувању основних демократских вредности и свеукупних грађанских права.
- Библиотеке су одговорне да осигурају и поједноставе приступ знању и интелектуалним активностима. Зато библиотеке треба да набављају, чувају и учине доступним широки спектар грађе, која осликава плурализам и разноликост друштва.
- Библиотеке треба да осигурају да избор и доступност библиотечке грађе буду вођени искључиво професионалним критеријумима, а не политичким, моралним и религиозним погледима.
- Библиотеке треба да набављају, организују и шире информације слободно и да се супростављају било ком облику цензуре.
- Библиотеке треба да омогуће равноправан приступ својој грађи, средствима и сервисима за све кориснике. Не сме бити дискриминације у погледу расе, вере, пола, старости или било којим другим поводом.
- Корисници библиотека треба да имају право на личну приватност и анонимност. Библиотекари и друго особље библиотека не смеју да открију трећим лицима идентитет корисника, као ни грађу коју они користе.
- Библиотеке финансиране из јавних извора и којима јавност има приступ треба да подрже принципе интелектуалне слободе.
- Библиотекари и остали запослени у библиотекама дужни су да се брину о очувању ових принципа.
- Библиотекари и остало библиотекарско стручно особље дужно је да испуњава своје обавезе, како према својим послодавцима, тако и према својим корисницима. У случају конфликта између ових обавеза, обавеза према кориснику има приоритет.

Са енглеског превела Биљана М. Закула

13. ЕТИЧКИ КОДЕКС ЗА БИБЛИОТЕКАРЕ И ИНФОРМАЦИОНЕ СТРУЧЊАКЕ (2012) ¹⁷

ПРЕАМБУЛА

Овај Етички кодекс и кодекс професионалног понашања представља скуп етичких смерница за библиотекаре и друге информационе стручњаке, као и за библиотекарска и информациона удружења, које они могу да користе при изради или ревизији сопствених етичких кодекса.

Основна функција етичког кодекса може се описати на следећи начин:

- подстицање на размишљање о начелима по којима библиотекари и други информациони стручњаци могу да установе правила и решавају недоумице;
- унапређивање професионалне самосвести;
- обезбеђивање транспарентности за кориснике, али и друштво у целини.

Овај кодекс није састављен с намером да се замене постојећи кодекси или да се укине обавеза професионалних удружења да развијају сопствене кодексе кроз процесе истраживања, саветовања и заједничку израду нацрта. Не очекује се да се смернице овог кодекса следе у потпуности.

Овај кодекс је понуђен с уверењем да је библиотекарство у својој суштини етичка активност која подразумева високо вредносни приступ професионалном раду са информацијама.

Потреба да се шире идеје и информације постала је много значајнија са порастом комплексности друштва у претходним вековима, а то представља основу за рад библиотека и библиотекарства уопште. Улога информационих установа и стручњака у савременом друштву, укључујући библиотеке и библиотекаре, састоји се у томе да се подржава оптимизација чувања и представљања информација, као и обезбеђивање приступа информацијама.

¹⁷ **Наслов оригинала:** Professional code of ethics for librarians (2012)

<http://www.ifla.org/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: IFLA Етички кодекс за библиотекаре и информационе стручњаке. Превод Библиотекарско друштво Србије, сајт Библиотекарско друштво Србије <http://bds.rs/wordpress/wp-content/uploads/2013/07/IFLA-ETICKI-KODEKS-prevod.pdf> (преузето 24.7.2014.)

Превод доступан и на сајту IFLA-е:

<http://www.ifla.org/files/assets/faife/codesofethics/serbiancodeofethicsfull.pdf> (преузето 24.7.2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Информационе услуге, као потпора друштвеном, културном и економском напретку, представљају саму срж библиотекарства, из чега проистиче и друштвена одговорност библиотекара.

Штавише, уверење да је потреба за ширењем информација и идеја једна од основних људских потреба доводи и до препознавања права на информације. Идеја о људским правима, нарочито како је наведена у Универзалној декларацији о људским правима Уједињених нација (1948), захтева од свих нас да препознамо и поштујемо права других. Члан 19. посебно истиче право на слободу мишљења, изражавања и приступа информацијама за сва људска бића.

Члан 19. изричито наглашава право на „тражење, примање и саопштавање информација и идеја у било ком облику и без ограничења“, што библиотекама пружа јасну основу да спроводе принципе савременог и напредног библиотекарства. IFLA је кроз своје бројне објаве, манифесте, препоруке за рад и техничка документа допринела бољем разумевању рада са информацијама. У раду са информацијама се подразумевају права на информације и њихов значај за професију и друштво уопште. Нагласак на праву на информације захтева од библиотекара и других информационих стручњака да развијају критички однос према важећим законима, да буду спремни да посаветују и, уколико је могуће, подрже унапређење садржаја и спровођење самих закона.

Клаузуле овог Етичког кодекса засноване су на основним начелима наведеним у Преамбули, а циљ је да се пружи скуп препорука за професионално понашање. IFLA сматра да би ова основна начела требало да остану у суштини сваког кодекса, док ће се појединачни кодекси нужно разликовати у неким појединостима у зависности од специфичности друштва, заједничке стручне праксе или виртуелне заједнице. Израда кодекса суштински је битна функција професионалног удружења, баш као што је и етичко промишљање неопходно свим стручњацима. У ту сврху IFLA препоручује овај Етички кодекс свим својим члановима, удружењима и установама, као и библиотекарима и информационим стручњацима као појединцима.

IFLA преузима одговорност за ревизију овог Кодекса када год се за тим укаже потреба.

ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА

Основни задатак библиотекара и других информационих стручњака је да свима обезбеде приступ информацијама у циљу личног развоја, образовања, културног уздизања, слободних активности, економске делатности и обавештеног учествовања у унапређењу демократије.

Библиотекари и други информациони стручњаци одбијају непружање и ограничавање приступа информацијама и идејама, нарочито кроз цензуру, било да то долази од државне управе, власти или верских или других грађанских организација друштва.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Библиотекари и други информациони стручњаци који пружају услуге јавности треба да се труде да обезбеде бесплатан приступ својим збиркама и услугама. Ако се чланарина и друге услуге наплаћују и ако је то неизбежно, требало би да буду што је могуће ниже, као и да се пронађу практична решења како не би дошло до искључивања друштвено угрожених група.

Библиотекари и други информациони стручњаци популаришу своје збирке и услуге како би корисници и потенцијални корисници имали сазнања о њиховом постојању и расположивости.

Библиотекари и информациони стручњаци користе најефикасније начине да своју грађу учине доступном за све. Они настоје да обезбеде да веб сајтови библиотека и других информационих организација буду у складу са међународним стандардима о универзалној доступности и да приступ не буде предмет ограничавања.

ОДГОВОРНОСТ ПРЕМА ПОЈЕДИНЦУ И ДРУШТВУ

Како би подржали инклузију и искоренили дискриминацију, библиотекари и други информациони стручњаци спречавају ускраћивање права на информације и осигуравају пружање једнаких услуга свима без обзира на доб, држављанство, политичко уверење, физичке или менталне способности, родни идентитет, наслеђе, образовање, приходе, статус емигранта или азиланта, брачни статус, порекло, расу, језик, верску или сексуалну опредељеност.

Библиотекари и други информациони стручњаци поштују језик мањина у својој земљи и право мањина на приступ информацијама на њиховом матерњем језику.

Библиотекари и други информациони стручњаци организују и представљају садржаје тако да се обезбеди да сваки корисник може сам да пронађе информације које су му потребне. Библиотекари и други информациони стручњаци помажу и пружају подршку својим корисницима у претраживању информација.

Библиотекари и други информациони стручњаци нуде услуге које доприносе развијању читалачких способности. Они промовишу информациону пименост, укључујући и способности да се информација идентификује, лоцира, евалуира, организује, креира, користи и размењује. Они подстичу етичко коришћење информација, помажу да се сузбију плагијаризам и други облици злоупотребе информација.

Библиотекари и други информациони стручњаци поштују заштиту младих обезбеђујући да то нема утицаја на права на информације одраслих.

ПРИВАТНОСТ, ТАЈНОСТ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Библиотекари и други информациони стручњаци поштују приватност и заштиту личних података који се нужно размењују између појединаца и установа.

Однос између библиотеке и корисника је однос поверења, и библиотекари и други информациони стручњаци ће предузети одговарајуће мере како би осигурали тајност датих личних података корисника.

Библиотекари и други информациони стручњаци подржавају и учествују у транспарентности информација како би рад владиних тела, администрације и приватних предузећа био отворен за надзор јавности. Они, такође, сматрају да је јавни интерес да прекршаји, корупција и криминал буду изложени кршењу тајности, то јест подржавају улогу такозваних „узбуњивача“.

ОТВОРЕН ПРИСТУП И ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА

У интересу је библиотекара и других информационих стручњака да осигурају корисницима библиотеке најбољи могући приступ информацијама и идејама у било којем формату или на било ком медијуму. Ово подразумева подршку принципима отвореног приступа информацијама, отвореног кода и отворених лиценци.

Библиотекари и други информациони стручњаци настоје да корисницима омогуће правичан, брз, економичан и ефикасан приступ информацијама.

Библиотекари и други информациони стручњаци имају професионалну обавезу да се боре за изузимање и ограничење ауторских права за библиотеке.

Библиотекари и други информациони стручњаци су сарадници са ауторима, издавачима и другим ствараоцима дела заштићених ауторским правима. Библиотекари и други информациони стручњаци признају права интелектуалне својине аутора и других стваралаца и настојаће да осигурају да та права буду поштована.

Библиотекари и други информациони стручњаци преговарају око најповољнијих услова за приступ заштићеним делима на добробит својих корисника, настоје да обезбеде да приступ не буде непотребно спречен или отежан због начина на који се у складу са законима управља интелектуалним правима и сматрају да лиценце не могу да буду замена за изузимање библиотека у националном законодавству. Библиотекари и други информациони стручњаци подстичу власти да успоставе правила интелектуалне својине која ће на одговарајући начин поштовати равнотежу између интереса носилаца ауторских права и појединаца и установа какве су библиотеке које им свима служе.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Библиотекари и други информациони стручњаци такође се залажу да рокови важења ауторских права буду ограничени и да информација која је једном доспела у јавни домен ту и остане и буде јавна и бесплатна.

НЕУТРАЛНОСТ, ЛИЧНИ ИНТЕГРИТЕТ И ПРОФЕСИОНАЛНЕ ВЕШТИНЕ

Библиотекари и други информациони стручњаци потпуно су посвећени неутралности и непристрасности у вези са збиркама, приступом информацијама и услугама. Циљ неутралности и непристрасности јесте изградња усклађене збирке и уравнотеженог приступа информацијама у што је могуће већој мери.

Библиотекари и други информациони стручњаци дефинишу и објављују своја правила селекције, организације, чувања, набавке и дисеминације информација.

Библиотекари и други информациони стручњаци праве разлику између својих личних убеђења и професионалних обавеза. Они не дају предност приватним интересима или личним убеђењима на штету неутралности.

Библиотекари и други информациони стручњаци имају право на слободу говора на радном месту под условом да не крше принцип неутралности према корисницима.

Библиотекари и информациони стручњаци се боре против корупције која директно утиче на библиотекарство, као што су порекло и набавка библиотечке грађе, постављање на одређена радна места и администрирање библиотечким уговорима и финансијама.

Библиотекари и информациони стручњаци теже изврсности у својој професији одржавањем и унапређивањем знања и вештина. Они за циљ имају највише стандарде квалитета услуга и на тај начин промовишу позитиван став према својој струци.

ОДНОС ИЗМЕЂУ КОЛЕГА И ОДНОС ИЗМЕЂУ ПОСЛОДАВЦА И ЗАПОСЛЕНИХ

Библиотекари и други информациони стручњаци односе се једни према другима честито и са поштовањем.

Библиотекари и други информациони стручњаци супротстављају се свакој могућој дискриминацији при запошљавању која би била везана за доб, држављанство, политичко уверење, физичке или менталне способности, родни идентитет, брачни статус, порекло, расу, верску или сексуалну опредељеност.

Библиотекари и други информациони стручњаци подржавају једнако плаћање и друге бенефиције за мушкарце и жене који раде на истим пословима.

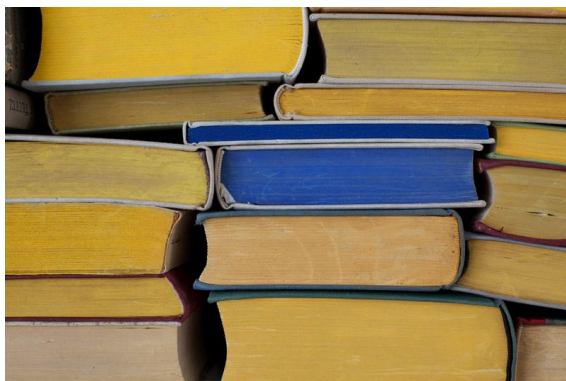
IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

Библиотекари и други информациони стручњаци размењују професионална искуства са колегама, подржавају и воде младе стручњаке који тек улазе у посао и помажу им да се укључе у професионалну заједницу и да развијају своје вештине. Они доприносе раду својих стручних удружења и учествују у истраживањима и објављивању резултата рада своје струке.

Библиотекари и други информациони стручњаци настоје да стекну, сачувају и унапреде углед и статус своје професије заснован на стручном и етичком понашању. Не такмиче се са колегама коришћењем непоштених метода.

Приредили: Лоида Гарсија-Фебо (Loida Garcia-Febo), Ен Хастед (Anne Hustad), Херман Рош (Hermann Rösch), Пол Старџис (Paul Sturges) и Амели Валотон (Amelie Valloton) (FAIFE радна група – FAIFE working group)
Усвојио Управни одбор IFLA-е, август 2012.

Превод са енглеског – Библиотекарско друштво Србије

14. IFLA ИЗЈАВА О БИБЛИОТЕКАМА И РАЗВОЈУ (2013)¹⁸

Право на приступ информацијама је основно људско право чијим остваривањем је могуће прекинути круг сиромаштва и подстаћи одрживи развој. У многим друштвеним заједницама библиотека је једино место где људи могу да приступе информацијама које им могу помоћи да побољшају своје образовање, да развију нове вештине, пронађу или покрену посао, да добију информације које ће им помоћи при доношењу одлука, на пример, о пољопривреди, о здрављу или о заштити животне средине. Јединствена улога библиотека чини их важним развојним партнерима, како због тога што обезбеђују приступ информацијама у свим форматима, тако и због тога што пружају услуге и програме који задовољавају потребе корисника за информацијама у друштву које се убрзано мења и постаје све сложеније.

Будући да Уједињене нације ускоро планирају да успоставе смернице за развој света после 2015. године, IFLA позива све заинтересоване стране да препознају и признају библиотеке у свим деловима света као поуздане механизме који подупиру спровођење одрживог развоја. IFLA потврђује да:

БИБЛИОТЕКЕ ПРУЖАЈУ ПРИЛИКУ СВИМА

Библиотеке се налазе свуда – и на селима и у градовима, у универзитетским центрима и на радним местима. Библиотеке пружају услуге свим људима, без обзира на расну, националну или етничку припадност, родну или сексуалну оријентацију, животно доба, инвалидност, религију, економске прилике или политичка уверења. Библиотеке подстичу угрожене и маргинализоване друштвене групе и помажу да се никоме не ускрате основне економске могућности и људска права.

БИБЛИОТЕКЕ ОСНАЖУЈУ ЉУДЕ У ЊИХОВОМ ЛИЧНОМ РАЗВОЈУ

Библиотеке подупиру друштво у коме сваки појединац, без обзира из које средине потиче, може да учи, да буде креативан и иновативан. Библиотеке подржавају културу писмености и подстичу критичко мишљење и истраживачки дух. Преко библиотека људи могу да искористе могућности које пружају нове технологије и Интернет како би побољшали своје животе и живот своје заједнице. Библиотеке штите права корисника на приступ информацијама у безбедном окружењу. Библиотеке су друштвено и културно инклузивне. Оне могу да помогну свим људима у комуникацији са јавним институцијама од којих су им потребне услуге и могу да делују као капије за грађанско учешће, као и за нове сервисе е-

¹⁸ **Наслов оригинала:** IFLA Statement on Libraries and Development (2013) -

<http://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-libraries-and-development> (преузето 24.7.2014.)

Објављен превод: Изјава IFLA-е о библиотекама и развоју (2013), превела Весна Црногорац, доступно на сајту Библиотекарског друштва Србије - <http://bds.rs/wordpress/wp-content/uploads/2014/04/IFLA-Izjava-o-bibliotekama-i-razvoju-2013-Singapur.pdf> (преузето 24.7.2014.)

управе.

БИБЛИОТЕКЕ ПРУЖАЈУ ПРИСТУП СВЕТСКОМ ЗНАЊУ

Библиотеке су битан део критичке инфраструктуре која подржава образовање, радна места и развој целе друштвене заједнице. Оне нуде значајан, погодан приступ информацијама у свим облицима, од рукописних, штампаних, аудио–визуелних до дигиталних. Оне могу да пружају подршку формалном, неформалном и доживотном учењу, очувању народних обичаја, традиционалних и аутохтоних знања, као и очувању националне, културне и научне баштине. Када националне информационе политике имају за циљ побољшање телекомуникација и увођење широкопојасних мрежа великих брзина, библиотеке су природни партнери за пружање јавног приступа информационо–комуникационим технологијама (ICT), као и умреженим информационим ресурсима.

БИБЛИОТЕКЕ ПРУЖАЈУ СТРУЧНУ ПОМОЋ И САВЕТЕ

Библиотечко особље је стручан и поуздани посредник посвећен да води људе до информација које траже. Библиотекари пружају обуку и подршку за медијско и информационо описмењавање људи ради бољег разумевања и укључивања у информационо друштво. Они су такође културни посленици који брину о културној баштини, чине је доступном и помажу развој идентитета.

БИБЛИОТЕКЕ СУ ДЕО ДРУШТВА СА МНОГИМ ДРУГИМ УЧЕСНИЦИМА

Библиотеке раде ефикасно са многим различитим заинтересованим групама у различитим ситуацијама. Оне реализују програме и пружају услуге заједно са органима локалне и државне управе, групама у заједници, добротворним организацијама, финансијерима, као и приватним и јавним предузећима. Библиотекари су динамични актери који знају да раде заједно са другима у владама, цивилном друштву, бизнису, академским и техничким заједницама како би помогли остварењу друштвених циљева.

БИБЛИОТЕКЕ МОРАЈУ БИТИ ПРЕПОЗНАТЕ У ОКВИРИМА РАЗВОЈНИХ ПОЛИТИКА

Будући да библиотеке имају природну улогу у пружању приступа информационим садржајима и умреженим услугама које подржавају одрживи развој, доносиоци одлука треба да подстичу јачање положаја библиотека и повећање финансијских средстава за набавку и опрему библиотека, као и да искористе вештине библиотекара и других информационих стручњака у решавању развојних проблема на нивоу друштвене заједнице.

IFLA стога позива доносиоце одлука и лица задужена за развој да искористе ове моћне постојеће ресурсе и обезбеде услове да свака развојна политика

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

после 2015. године:

- препозна и призна улогу приступа информацијама као темељног елемента подршке развоју,
- препозна и призна улогу библиотека и библиотекара као чиниоца развоја,
- подстакне државе чланице Уједињених нација да пруже подршку информационим плановима који подупиру развој изградњом мрежа, као и осигуравањем информационих и људских ресурса, као што су библиотеке и друге установе од јавног интереса.

Одобрио Управни одбор IFLA-е у Сингапуру 16. августа 2013.

За Библиотекарско друштво Србије са енглеског превела Весна Црногорац

15. IFLA - ЛИОНСКА ДЕКЛАРАЦИЈА О ПРИСТУПУ ИНФОРМАЦИЈАМА И РАЗВОЈУ (2014)¹⁹

Уједињене нације преговарају о новом програму развоја за успешно остварење Миленијумских циљева развоја. Овај програм ће послужити као смернице свим земљама како би оне дефинисале приступе за побољшање живота људи и изложиле нови скуп циљева које би требало достићи у периоду 2016-2030.

Ми, доле потписани, верујемо да побољшање приступа информацијама и знању у друштву, уз помоћ доступних информационо-комуникационих технологија (ИКТ), подржава одрживи развој и побољшава животе људи.

Стога позивамо земље чланице Уједињених нација да успоставе обавезу у међународним оквирима за коришћење програма развоја после 2015. године како би се осигурало да сваки појединац има приступ, да је у стању да разуме, користи и дели информације неопходне за унапређење одрживог развоја и демократског друштва.

ПРИНЦИПИ

Одрживи развој настоји да обезбеди дугорочни друштвено-економски просперитет и благостање свих људи широм света. Способност влада, чланова парламената, локалних власти, локалних заједница, цивилног друштва, приватног сектора и појединаца да доносе одлуке засноване на информацијама од суштинског је значаја за остварење наведеног циља.

У том контексту, право на информације ће бити промена од суштинског значаја. Приступ информацијама подржава развој тако што омогућава људима, посебно маргинализованим групама и онима који живе у сиромаштву, да:

- остваре своја грађанска, политичка, економска, социјална и културна права;
- буду економски активни, продуктивни и иновативни;
- науче и примене нове вештине;

¹⁹ **Наслов оригинала:** IFLA - Lyon Declaration on Access to Information and Development (2014) - <http://www.lyondeclaration.org/> (преузето 20.8.2014.)

Објављен превод: IFLA - Лионска декларација о приступу информацијама и развоју (2014), превела Весна Црногорац, доступно на сајту Библиотекарског друштва Србије - <http://bds.rs/wordpress/?p=831> (преузето 20. 8. 2014.)

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

- обогате културни идентитет и изражавање;
- учествују у доношењу одлука и у активном и ангажованом цивилном друштву;
- решавају изазове које доноси развој на нивоу заједнице;
- осигурају одговорност, транспарентност, добро управљање, учешће и оснаживање;
- прате напредак у јавним и приватним обавезама о одрживом развоју.

ДЕКЛАРАЦИЈА

У складу са закључцима Високог панела о развојном програму после 2015. године, са саветима Програма Уједињених нација за развој о периоду после 2015. године и са Извештајем Отворене фокус радне групе, који су сви заједно установили кључну улогу приступа информацијама као подршку развоју, ми, доле потписани, признајемо да:

1. Сиромаштво је вишедимензионално, а напредак у искорењивању сиромаштва је повезан са одрживим развојем у разним областима.
2. Одрживи развој се мора одвијати у оквирима заснованим на људским правима у којима:
 - а) Неједнакост се смањује оснаживањем, образовањем и укључивањем маргинализованих група, укључујући жене, аутохтоне народе, мањине, мигранте, избеглице, особе са инвалидитетом, старије особе, децу и омладину.
 - б) Родна равноправност, заједно са пуним социјалним, економским и политичким ангажманом може значајно бити побољшана оснаживањем жена и девојака кроз једнак приступ образовању.
 - в) Достојанство и независност може се ојачати обезбеђивањем приступа запошљавању и пристojним радним местима за све.
 - г) Подједнак приступ информацијама, слободу изражавања, слободу удруживања и окупљања и приватност потребно је промовисати, заштитити и поштовати као први услов за независност појединца.
 - д) Учешће целокупне јавности обезбеђује да јој се омогући да преузме власништво над променама неопходним за побољшање живота свих.
3. Повећан приступ информацијама и знању, подржан универзалном писменошћу, основни

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

је стуб одрживог развоја. Већа доступност квалитетних информација и података и ангажовање заједница у њиховом стварању обезбедиће потпунију и транспарентнију расподелу средстава.

4. Информациони посредници, као што су библиотеке, архиви, организације цивилног друштва (ОЦД), лидери заједница и медији имају вештине и ресурсе да помогну владама, институцијама и појединцима да комуницирају, организују, изграђују и разумеју податке који су од кључног значаја за развој.

Они могу то да ураде:

а) Пружањем информација о основним правима и привилегијама, јавним службама, животној средини, здрављу, образовању, могућностима запошљавања, као и о јавним расходима који подржавају локалне заједнице и појединце да управљају сопственим развојем.

б) Идентификовањем и усмеравањем пажње на релевантне и горуће потребе и проблеме становништва.

в) Повезивањем заинтересованих учесника кроз савладавање регионалних, културних и других баријера како би се олакшала њихова комуникација и размена развојних решења која би могла да се користе за постизање већег утицаја.

г) Очувањем и обезбеђивањем континуираног приступа културном наслеђу, владиним документима и информацијама од јавног значаја, уз помоћ националних библиотека, архива и других јавних институција културног наслеђа.

д) Обезбеђивањем јавних трибина и простора за шире учешће цивилног друштва и њихово ангажовање у доношењу одлука.

е) Понудом обуке и курсава за стицања вештина које ће помоћи људима у приступу и разумевању информација и услуга најкориснијим за њих.

5. Унапређена инфраструктура информационо-комуникационих технологија може да се користи за развој комуникација, за убрзање пружања услуга и за обезбеђење приступа значајним информацијама, посебно у удаљеним заједницама. Библиотеке и други информациони посредници могу да користе информационо-комуникационе технологије да се премости јаз између националне политике и локалне примене како би добробити развоја стигле до свих заједница.

6. Ми, доле потписани, стога позивамо државе чланице Уједињених нација да потврде да су приступ информацијама и вештине да се оне ефикасно користе неопходан услов за одрживи

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

развој, да обезбеде да се то прихвати у програму развоја после 2015. године, као и да:

- а) Признају право јавности на приступ информацијама и подацима, уз поштовање права на приватност;
- б) Препознају важну улогу локалних власти, информационих посредника и инфраструктуре, као што су информационо-комуникационе технологије и отворен Интернет као средства имплементације;
- в) Усвоје политику, стандарде и законе којима се обезбеђује континуирано финансирање, јачање интегритета, чување и пружање информација од стране влада, а којима се појединцима обезбеђује приступ;
- г) Развију циљеве и индикаторе који омогућавају мерење утицаја приступа информацијама и подацима и извештавају о напретку у достизању циљева током сваке године у Извештају о развоју и приступу информацијама.

За Библиотекарско друштво Србије са енглеског превела Весна Црногорац

Напомена: Декларација је усвојена 18. августа 2014. године на Светском библиотечком и информационом конгресу IFLA-е одржаном у Лиону. Већ у првих пар дана Декларацију је потписало више од 125 организација и удружења. Први потписник Декларације из Србије је Библиотекарско друштво Србије.

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

МЕЂУНАРОДНИ БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ - IFLA / UNESCO

Приређивачи и редактори превода

Весна Ињац и Драгана Милуновић

Уредник

Весна Црногорац

Лектура

Милица Стевановић

Прелом

Весна Црногорац

Издавач

Библиотекарско друштво Србије

Београд, Скерлићева 1

web: www.bds.rs

email: sekretar@bds.rs

За издавача

Јасмина Нинков

Е-књига

ISBN 978-86-87177-11-6

IFLA / UNESCO БИБЛИОТЕЧКИ МАНИФЕСТИ

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

02(060.052)(0.034.2)

МЕЂУНАРОДНА федерација библиотекарских
удружења и институција

Међународни библиотечки манифести

[Електронски извор] / IFLA, UNESCO ;

приређивачи и редактори превода Весна Ињац

и Драгана Милуновић ; уредник Весна

Црногорац. - Београд : Библиотекарско друштво

Србије, 2014. - 1 USB флеш меморија ; 1 x 2

x 6 cm

Насл. са насловног екрана.

ISBN 978-86-87177-11-6

1. Ињац, Весна [приређивач, сакупљач]

[редактор превода] 2. Милуновић, Драгана

[приређивач, сакупљач] [редактор превода] 3.

Организација Уњедињених нација за просвету,
науку и културу

а) Библиотекарство - Документи

COBISS.SR-ID 210935820

SERBIAN LIBRARY ASSOCIATION